

سید جعفر سجادیه *

اشاره: همگان بر ضرورت در دست داشتن يك سند راهبردي كه جهت‌گيري‌هاي درازمدت کشور را مشخص کند، تأکید دارند. در این عرصه، البته، کشورهای دیگر توسعه یافته و در حال توسعه نیز بر این باورند و به طور مثال ژاپن چشم انداز خود را با عنوان «دوره‌اي جديد از پويايي» و چین با عنوان «ساخت طبقه متوسط جامعه» ترسیم کرده‌اند. در این میان، کره جنوبی با شعار «ملتي امیدوار و هم صدا» چشم اندازي ۲۵ ساله را ترسیم کرده است که با نام کره ۲۰۳۰ شناخته می‌شود.

مقدمه

کره جنوبی امروز یازدهمین قدرت اقتصادی جهان است و در سال ۲۰۰۸ دستیابی به درآمد سرانه ۲۰۰۰۰ دلار را انتظار می‌کشد. با نگاهی به گذشته، کسب این موقعیت، موفقیتی خارق‌العاده می‌نماید، زیرا در اواخر دهه شصت میلادی (و آغاز دوره رشد)، درآمد سرانه کره به مرز یکصد دلار هم نمی‌رسید. این تحولات همراه با آثار جهانی شدن و تغییر الگوهای زندگی طی دو دهه گذشته، اکنون کره را با کاهش نرخ باروری (پایین‌ترین نرخ در دنیا) و تشدید پدیده سالمندی روبه‌رو کرده است. چنین چالش‌هایی به موازات تشدید رقابت پذیری در دنیا این کشور را به سوی راهبردهای مناسب‌تری برای دهه‌های آینده رهنمون ساخته و بر اساس این، دولت کره را وادار کرده است از سال ۲۰۰۴ و با همکاری بخش خصوصی، نخستین سند چشم‌انداز خود را با عنوان «کره جنوبی ۲۰۳۰» تدوین و در اوت ۲۰۰۶ ابلاغ کند. سند چشم انداز کره ۲۰۳۰ «رشد همه جانبه» را به عنوان پارادایم نوین توسعه کشور معرفی می‌کند؛ رشدی که بر هم‌افزایی رشد و رفاه تأکید دارد و جایگزین رویکرد «اول رشد، بعد رفاه» دهه‌های آخر قرن گذشته، شده است.

محرک‌های تدوین چشم انداز

اقتصاد کره در دو دهه اخیر دستخوش تحولات پردامنه داخلی و جهانی بوده است و اکنون در آستانه توسعه سریع صنعتی و ورود به مرحله رشد اقتصادی ثابت، کشور با نرخ کاهنده زاد و ولد و تشدید سالمندی جمعیت مواجه شده است. رقیبان جدیدی (چون چین، هند و برزیل) نیز قد برافراشته‌اند که به رغم تأخیر در توسعه یافتگی نسبت به کره، به اتکای نوآوری و نیروی کار ارزان توسعه شتابانی را تجربه می‌کنند، شتابی که در اصل تهدید حال و آینده به شمار می‌رود.

به طور کلی در این هیاهوی جهانی شدن، دنیا نه تنها شاهد جابه‌جایی سرمایه فراتر از مرزهای جغرافیایی است، بلکه انتقال همه جانبه فعالیت‌های مولد را نیز نظاره‌گر است. از سوی دیگر، با پیشگامی نانو فناوری و زیست‌فناوری در عرصه‌های توسعه که به مدد فناوری ارتباطات و اطلاعات حاصل شده، تحول مستمر در ساختارهای اقتصادی و اجتماعی روندي پایدار یافته است. حقیقت آنکه دگرگونی‌های اثرگذار بر زندگی انسان همچنان ادامه خواهد داشت و

چون آینده در گرو چگونگی رویارویی با این تغییرات و کیفیت تدابیر و اقدام‌های لازم برای برخورد با آن است، در عمل، جهان در آینده به سر می‌برد.

اصولاً در قبال این تحولات و روندهای آتی آن دیگر انتظار نمی‌رود سرمایه و نیروی کار به عنوان نهاده‌های اصلی تولید در آینده نیز همین نقش محوری را ایفا کنند، به طور مثال، کاهش ساعات کار در کره جنوبی با اجرای برنامه پنج روز کار هفتگی از سال ۲۰۰۵ و با هدف افزایش رفاه جامعه، چالش‌های جدیدی را پدید می‌آورد زیرا نرخ رشد کاهنده جمعیت از یک سو و توسعه جمعیت سالمندان از سوی دیگر، جامعه را از جمعیت فعال و مولد تهی می‌کند و خواهد کرد. پدیده یاد شده البته در دیگر کشورهای جهان هم به رغم افزایش مشارکت سالمندان و زنان در فعالیت‌های اقتصادی تجربه شده است.

این وضعیت به گونه‌ای دیگر برای سرمایه نیز مصداق دارد، زیرا نرخ بازگشت سرمایه دیگر همانند سودهای دوران طلایی (مراحل آغازین و شکوفایی رشد کره) نبوده و سرمایه‌گذاران را به میدان تولید و کارآفرینی نمی‌کشاند. هر چند در مقایسه با سایر اعضای سازمان توسعه و همکاری اقتصادی (OECD)، نسبت سرمایه‌گذاری در تولید ناخالص داخلی کره هنوز قابل ملاحظه است اما کاهش انتظارات سود سرمایه‌گذاری و احتمال کاهش بیشتر آن در آینده، انگیزه‌های برای سرمایه‌گذاری گسترده باقی نمی‌گذارد. در واقع به طور طبیعی و همانند سایر کشورهای توسعه یافته، افزایش درآمد سرانه مردم در بطن یک اقتصاد قوی، میل به سرمایه‌گذاری را کاهش می‌دهد. بدین سبب، اصلاحات نظام اقتصادی اجتماعی در قالب سند چشم‌انداز می‌تواند پاسخی به چالش‌های حال و آینده کره جنوبی باشد. به بیان دیگر، مردم کره، در رویارویی با دو مقوله چالش‌برانگیز کاهش نیروی کار و کاهش سرمایه‌گذاری، ناگزیر از جست‌وجوی گزینه‌های دیگری هستند که از نهاده‌های موجود بیشترین دستاوردها را نصیب سازد؛ ارتقای بهره‌وری در تمام بخش‌های اقتصاد.

جهت‌های کلی برای تدوین چشم‌انداز

تردیدی نیست که با توجه به نکته‌های بالا، رشد اقتصادی مستمر کره از طریق بهبود کیفیت داده‌ها یا تحول در نظام اقتصادی و اداری آن اجتناب ناپذیر است و بر اساس این، یکی از راهبردهای توسعه‌ای سند چشم‌انداز ۲۰۳۰، افزایش سرمایه‌گذاری در منابع انسانی و به عبارتی ارتقای کیفیت نیروی کار است.

در اصل، بر خلاف سه دهه گذشته که نهاده‌های موجود به طور عمده به سمت رشد اقتصادی هدایت می‌شد، اکنون رویکردهایی نو برای ارتقای بهره‌وری نیروی کار و سرمایه و حفظ رشد اقتصادی مورد نیاز است و نوآوری‌های فناورانه چنانچه مترادف با ارتقای بهره‌وری فرض شود، کره جنوبی را بر آن می‌دارد که سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه را افزایش دهد و پیوند دانشگاه، صنایع و حوزه‌های فکری گوناگون را تحکیم بخشد. البته در تحلیل ساختار صنعتی کره باید به این نکته اشاره کرد که وضعیت کنونی بخش صنعت (تولیدی) کشور مطلوب ارزیابی می‌شود، در حالی که وقفه نسبی بهره‌وری بخش خدمات را باید بهبود بخشید.

در هر حال بهره‌وری را می‌توان با تقویت مزیت‌های رقابتی نظام اقتصادی و آزادسازی بازار ارتقا داد و در این راستا چشم‌انداز ۲۵ ساله کره جنوبی (۲۰۳۰) بر حمایت از بخش غیر دولتی و مساعد ساختن محیط رقابتی، توسعه موتورهای رشد و احیای اقتصاد ملی متمرکز شده است.

سرمایه انسانی در چشم‌انداز؛ ابزار نوآوری

سند چشم‌انداز ۲۰۳۰، سرمایه‌گذاری را در نیروی انسانی خطیر می‌شمارد و چون دارایی‌های نامشهود، مانند اندیشه‌های نوآورانه، ریشه در مردم به طور عام دارد، این چشم‌انداز، کره آینده را در اساس با توسعه منابع انسانی تصویر می‌کند. البته منتقدان چشم‌انداز بیست سی بر شتاب توسعه هزینه‌های اجتماعی خرده گرفته‌اند و برخی اندیشمندان کره‌ای، با تأکید بر تقدم توسعه بر رفاه، نگران آن هستند که توجه افراطی به مقوله رفاه، باز دارنده رشد خواهد بود. در مقابل، مدافعان، شکاف فزاینده فقیر و غنی طی سه دهه گذشته را توجیه مناسبی برای تشدید اقدام‌های رفاهی بر شمرده‌اند.

در این میان، برای ایجاد یک رابطه هم‌افزایی بین رشد و رفاه، سند چشم‌انداز ایجاد یک نظام رفاهی به اصطلاح مولد را پیش رو نهاده است؛ یک گزینه ممکن، ساماندهی صندوق‌های رفاهی به گونه‌ای است که از بروز اثرهای بیرونی مانند کاهش انگیزه‌کار پیشگیری کند و ارتقای بهره‌وری را موجب شود.

در این ارتباط گفتنی است، الگوی دولت رفاه کشورهای اروپایی، اکنون به طور عملی در محاق قرار دارد که البته می‌توان آن را به فرسودگی موتورهای رشد و ناکامی این کشورها در ایجاد پیوند بین توسعه و رفاه نسبت داد. به طور نمونه، در حالی که طی دهه‌های اخیر هزینه‌های رفاهی در سوئد بنیان‌های مالی را سست می‌کرد، سیاست‌های کلان اقتصادی مبتنی بر مداخله بازار سبب افزایش دستمزدها می‌شد و این نیز به نوبه خود کسب و کار در کشور را تضعیف می‌کرد. در نهایت، این زنجیره تا کاهش توان رقابت‌پذیری جهانی صنایع این کشور، پیش رفت. از سوی دیگر، تأخیر سوئد در تجدید ساختار نظام‌های خود برای رویارویی با جهانی شدن، نرخ بیکاری را در کشور افزایش داد و دولت را وادار کرد از پارادایم سنتی دولت رفاه چشم‌پوشی کند.

تعادل رشد و رفاه در چشم‌انداز؛ راهبردها و اهداف

به طور کلی راهبردهای توسعه ملی کره جنوبی که در سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ بازتاب دارد، هم‌افزایی اثرهای رفاهی و رشد اقتصادی را از طریق ایجاد رابطه‌ای متقابل بین این دو، نشانه رفته است.

این چشم‌انداز بر بهره‌وری کل اقتصاد تأکید دارد و راهبردهای کلان آن به ترتیب زیر بیان شده است:

- تحول در ساختارهای اقتصادی به منظور بهبود بهره‌وری بخش خدمات، توسعه منابع آتی ثروت و افزایش سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه در زمینه نوآوری‌های فناورانه.
- سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی برای ارتقای بهره‌وری نیروی کار.
- سرمایه‌گذاری در رفاه اجتماعی برای تضمین معاش پایدار، به عنوان شرط لازم ارتقای بهره‌وری نیروی کار.
- ارتقای کارآیی اقتصادی.
- برخورد فعال با پدیده جهانی شدن و آمیختگی با فرآیندهای آن.

این راهبردها در اصل بر خلاف راهبردهای دوره رشد سریع اقتصادی کره یعنی تأکید حداکثر بر رشد در پی پیشرفت‌های شتابان و ستاده‌های آنی نیستند، بلکه با هدف دستیابی به رشد پایدار بر پایه نوآوری‌های اقتصادی اجتماعی

جامع، منافع دراز مدت بنیادین را دنبال می‌کنند. سه ویژگی اصلی راهبردها، از منظری دیگر، افزایش سرمایه‌گذاری در نوآوری‌های نهادی، تداوم سرمایه‌گذاری در رفاه اجتماعی و عدم افزایش مالیات‌ها تا سال ۲۰۱۰ است. تبدیل راهبردهای یاد شده به سیاست‌های اجرایی و تحقق اهداف چشم‌انداز کره ۲۰۳۰ در سه مرحله پیش‌بینی شده است:

مرحله اول (۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰): اصلاحات کامل نظام‌های اقتصادی و اجتماعی به عنوان شالوده‌های توسعه ملی.
مرحله دوم (۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰): پیوستن به صف کشورهای توسعه یافته از طریق تقویت نهادهای رشد پایدار و استقرار تورهای حمایتی کیفی و کارآمد.

مرحله سوم (۲۰۲۰ تا ۲۰۳۰): حفظ و تثبیت گشتاورهای تحول و تبدیل کره به یکی از کشورهای پیشرو در عرصه‌های سیاست، اقتصاد، فرهنگ و امور اجتماعی.

اهداف چشم‌انداز نیز در مواردی چون ۱- اقتصادی نوآور و متحول، ۲- جامعه‌ای برخوردار از عدالت و امنیت و ۳- کشوری مستقل و پایدار بیان شده است. چنانچه این اهداف تحقق یابد سرانه تولید ناخالص کره جنوبی در سال ۲۰۲۰ به ۳۷۰۰۰ دلار و در سال ۲۰۳۰ به ۴۹۰۰۰ دلار خواهد رسید و نسبت هزینه‌های اجتماعی و رفاهی از ۸ درصد کنونی به ۲۱ درصد افزایش خواهد یافت. نرخ رشد اقتصادی کره طی سه مرحله یاد شده و در انطباق با جهت‌گیری‌های چشم‌انداز به ترتیب ۴/۹، ۴/۳ و ۲/۸ درصد پیش‌بینی شده است.

در نهایت، اجرای سیاست‌های چشم‌انداز، کره جنوبی را در سال ۲۰۳۰ به تولید ناخالص داخلی معادل ۲۴۰۶ میلیارد دلار (در مقایسه با ۷۸۸ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۵) خواهد رساند و رتبه این کشور را در رقابت‌پذیری جهانی از ۲۹ در سال ۲۰۰۵، به ۱۰ در سال ۲۰۳۰ ارتقا خواهد بخشید و در رده‌بندی کیفیت زندگی، رتبه ۴۱ کنونی را به رتبه ۱۰ تبدیل خواهد کرد.

*مشاور معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی